

6 november 2018

ING Focus – Revoluties

Het beste van de dertig glorieuze jaren: economische groei en verandering

De jaren zestig eindigden zowel in België als in de rest van de wereld met een ongezien krachtige economische groei. In die periode deden zich in ons land ook grote economische veranderingen voor. De Belgische economie was in de jaren vijftig onder het Europese gemiddelde gebleven, maar doortastende maatregelen aan het begin van de jaren zestig brachten daar verandering in. Die maatregelen veranderden het economische landschap grondig en wierpen vruchten af in de tweede helft van de jaren zestig. Die glansrijke periode hield echter de eerste barstjes in de naoorlogse sociaal-economische structuren verborgen. Op het internationale toneel werden de tekortkomingen van het systeem van Bretton Woods steeds duidelijker. De Europese landen wilden daarom hun toekomst in eigen handen nemen. Zo groeide het idee om een economische en monetaire unie op te richten. Het schrille contrast tussen een economische groei die we bijna onfatsoenlijk zouden kunnen nemen en de broosheid van de naoorlogse economische structuren waaraan deze studie van ING Economic Research ons herinnert, zouden uiteraard leiden tot geschillen ... en revoluties.

Historische achtergrond

Om te begrijpen wat er eind jaren zestig gebeurde, moeten terug naar de jaren 40. In 1944, nog voor het officiële einde van de Tweede Wereldoorlog, bepaalden de oude en nieuwe grootmachten de naoorlogse wereldorde. Al heel snel werd duidelijk dat twee politieke en economische blokken lijnrecht tegenover elkaar staan. Enerzijds was er het Westen, dat bestond uit 44 landen, en die in november 1944 bijeenkwamen in Bretton Woods om te overleggen over de toekomstige monetaire en handelsrelaties. Het was geen verrassing dat de Amerikaanse visie het haalde de Britse, die verdedigd werd door een zekere J. M. Keynes. Op de bijeenkomst van Bretton Woods gaf het Verenigd Koninkrijk de facto de fakkel door aan de Verenigde Staten als leider van de wereldeconomie, of in dit geval het Westen.

De in Bretton Woods genomen beslissingen vormden de basis voor de monetaire en handelsrelaties tussen de landen die het akkoord ondertekenden. Er werd afgesproken om de internationale handel weer aan te zwengelen, vaste wisselkoersen tussen munteenheden te hanteren en de dollar te gebruiken als internationale en reservemunt (de dollar was trouwens de enige munt die vrij kon worden ingewisseld voor goud, tegen een prijs van 50 USD per ons. Ter informatie, de huidige prijs is rond 1200 USD).

In dezelfde periode werd het Marshallplan voorbereid, dat Europa erbovenop moest helpen met een gift van dollars van de Verenigde Staten. De Verenigde Staten gaven hun geld uiteraard niet volledig belangeloos. Met de geschonken dollars konden de door de oorlog verwoeste landen Amerikaanse goederen kopen.

Ook al werd niet alles onmiddellijk gerealiseerd (het was bijvoorbeeld pas aan het eind van de jaren veertig dat de Europese munten konden worden omgezet en dat multilaterale handelsakkoorden werden ondertekend), werden de omstandigheden gecreëerd voor het herstel van de economie in het Westen. Men wist het toen nog niet, maar de gesloten akkoorden zouden leiden tot een van de glansrijkste economische perioden ooit: de dertig glorieuze jaren.

Philippe Ledent
Expert Economist
Brussel +32 2 547 31 61
Philippe.ledent@ing.com

Ook in België volgden de hervormingen elkaar op. Zij zouden een beslissende rol spelen in de economische ontwikkeling en de welvaart van de komende decennia:

- Minister van Financiën C. Gutt voerde een monetaire hervorming door. Hij verminderde de hoeveelheid geld die in omloop was om een forse inflatie-opstoot te voorkomen.

- Met de ondertekening van het Sociaal Pact in 1944 sloten werkgevers en vakbonden een akkoord over de verdeling van de toekomstige vruchten van de groei. Het pact zorgde voor sociale vrede, waardoor het land in een stabiel sociaal klimaat kon worden heropgebouwd.

Dankzij die hervormingen en het feit dat het Belgische productieapparaat gespaard was gebleven van de bombardementen (in andere landen werden de fabrieken nagenoeg volledig verwoest), herstelde de Belgische economie relatief snel. In de tweede helft van de jaren veertig deed de economie het zelfs beter dan die van de buurlanden. De keerzijde van de medaille was dat België niet zo sterk van het Marshallplan profiteerde als de andere landen, omdat het plan vooral gericht was op de heropbouw van de infrastructuur en de industrie.

" In het huidige economische klimaat is het niet evident om de economische prestaties van die tijd voor te stellen. In de jaren zestig bedroeg de economische groei gemiddeld 5,4% per jaar "

De jaren vijftig waren ook een periode van forse economische groei in de meeste West-Europese landen. Enkel de geopolitieke risico's van de oorlog in Korea zetten een zekere domper op een overigens bijzonder sterk decennium. We mogen ook niet vergeten dat in de jaren vijftig de Europese Economische Gemeenschap (EEG - 1957) werd opgericht. Dat initiatief bezegelde de hechte relatie tussen de zes oprichtende landen (Benelux, Frankrijk, Duitsland en Italië). Voor België waren de jaren vijftig moeilijker dan voor de buurlanden. Hoewel de Belgische economie groeide, begon zij de gevolgen te ervaren van de sterke prestaties in de eerste jaren na de oorlog. Het productieapparaat was namelijk verouderd, en bovendien liep de financiering van de reële economie mank, omdat de financiële structuren dateerden uit een ander tijdperk.

Ongeziene sterke prestaties

De overheid greep echter in. Vanaf 1958 voerde zij tal van hervormingen door om de Belgische economie te moderniseren (expansie wetten).

En met succes! De verschillende hervormingen wierpen vruchten af en brachten de economisch groei in België op hetzelfde hoge peil als in de buurlanden. Vooral in de tweede helft van de jaren zestig onderging de Belgische economie een grote gedaanteverandering. Zij werd moderner en de financiële structuren verbeterden, waardoor de reële economie beter kon worden gefinancierd.

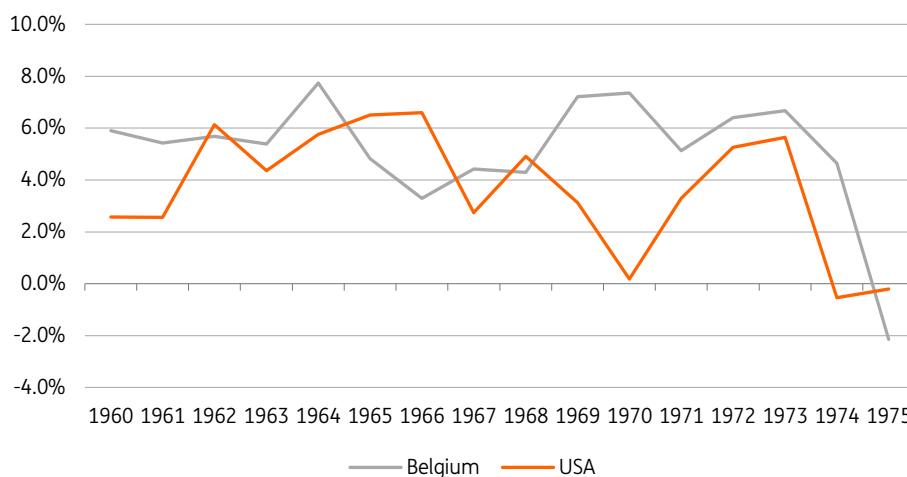
Het belangrijkste scharniermoment in de economische geschiedenis van België was echter de beslissing om België open te stellen voor de wereld en in het bijzonder voor de grote multinationals. De komst van grote bedrijven gaf de Belgische industrie een boost. Door de instroom van buitenlands kapitaal gaf het land evenwel een zekere controle uit handen.

Door de bloeiende Europese handel en de exuberante Amerikaanse groei waren de jaren zestig het gouden tijdperk van de dertig glorierijke jaren. In het huidige economische klimaat is het niet evident om de economische prestaties van die tijd voor te stellen. In de jaren zestig bedroeg de economische groei gemiddeld 5,4% per jaar. De Amerikaanse economie groeide met 4,5%. Die indrukwekkende groei ging overigens gepaard met een vrij stevige inflatie, die in dezelfde periode gemiddeld 2,6% bedroeg (maar met een piek van 4% tussen 1964 en 1966). Daardoor was ook de rente erg hoog in vergelijking met nu: de rente op drie maanden flirtte toen met de 5%.

Het midden van de jaren zestig vormde ongetwijfeld het hoogtepunt van het herstel van de wereldeconomie, of op zijn minst van de Westerse economie, na de oorlogsgruwelen.

" Het midden van de jaren zestig vormde ongetwijfeld het hoogtepunt van het herstel van de wereldeconomie, of op zijn minst van de Westerse economie, na de oorlogsgruwelen "

Fig. 1 Economische groei in België en de Verenigde Staten

Bron: ING

Oog in oog met de reus met lemen voeten ...

Onlangs de uitzonderlijke economische prestaties verschenen in de tweede helft van de jaren zestig ook de eerste barsten in de economische en monetaire structuren die na de oorlog waren opgezet. De wisselkoersen kwamen in die periode onder druk. Die druk was echter niet meer dan een weerspiegeling van de macro-economische onevenwichten. De Verenigde Staten, die de Europese landen meteen na de oorlog hadden ondersteund, waren erg gulzig geworden en de handelstekorten stapelden zich op. Daarbij mogen we niet vergeten dat de Verenigde Staten op dat moment al in oorlog waren met Vietnam, waardoor de tekorten van het land op begrotings- en handelsvlak nog groter werden.

Die onevenwichten waren aanvankelijk geen probleem, aangezien de dollar de reservemunt was en er in het Westen steeds een grote structurele vraag naar de Amerikaanse munt was. Maar hoe konden de Verenigde Staten hun dollars exporteren zonder de tekorten op te stapelen? De Belgische econoom R. Triffin, die werkte voor het Internationaal Monetair Fonds, vestigde halverwege de jaren zestig de aandacht op het probleem, namelijk de omwisselbaarheid van de dollar in goud en de status van de Amerikaanse munt als internationale munt. De wereldwijde goudproductie kon nooit de groei van de hoeveelheid dollars in omloop bijhouden, waardoor de koers van 50 USD per ons goud op termijn onhoudbaar zou worden.

Zo kwamen er eerste twijfels over het monetaire stelsel. Het kwam druk op het systeem van Bretton Woods en er werd gespeculeerd tegen de dollar. Aangezien de wisselkoersen van de munten van alle andere deelnemende landen schommelden binnen erg krappe bandbreedtes, die door de centrale banken verdedigd werden, moesten deze laatste steeds meer ingrijpen. De druk op de wisselkoersen werden niet veroorzaakt door de dollar zelf, maar door de grote prestatieverschillen tussen de landen. Duitsland was toen de sterkste economie van Europa. De Duitse economie was modern en de Duitse mark was een sterke munt door het strenge monetaire en begrotingsbeleid. De andere Europese landen konden het tempo niet volgen en enkele landen, waaronder Frankrijk en België, moesten hun munt devalueren. Zij konden de eerder vastgelegde bandbreedte voor hun wisselkoers dus niet langer in stand houden.

Ook binnen de verschillende landen vertoonden de structuren intussen barsten. Iedereen wilde profiteren van de sterke groei, maar in België was het Sociaal Pact van 1944 al achterhaald. Tegenstrijdig genoeg kwam er ook verzet tegen de hoge groei en de bijbehorende massaconsumptie. Er waaide een wind van verzet en vrijheid. Dat was ook niet verrassend. De nieuwe beweging ging uit van de eerste babyboomers, die net na de oorlog geboren waren. De aanklacht tegen de consumptiemaatschappij van de jaren

zestig en de wil om voort te gaan op de weg naar nog meer vrijheid waren geen verrassing, gezien de sociaal-economische ontwikkelingen van de voorgaande twintig jaar.

...en er waait een wind door Europa die landen bij elkaar brengt

" Het is de reactie op de barsten in het systeem van Bretton Woods dat de toekomst van Europa heeft bepaald. De tweede helft van de jaren zestig heeft dus een beslissende rol gespeeld "

De Europese leiders probeerden al snel zicht te krijgen op de spanningen in de internationale monetaire structuren (gedomineerd door de akkoorden van Bretton Woods). Als reactie op de situatie vroegen zij in 1969 een zekere Raymond Barre, toenmalig vicevoorzitter van de Europese Commissie die verantwoordelijk was voor economische en financiële aangelegenheden, een voorstel uit te werken om de banden tussen de Europese landen te versterken. Het was dus ook in de tweede helft van de jaren zestig dat het plan van een Europese monetaire en economische unie gelanceerd werd. Hoewel nog niet gesproken werd over het vervangen van de nationale munten door een eenheidsmunt, werd gewerkt aan de ECU, een Europese munt. Die werkzaamheden zouden erg nuttig blijken in 1971, toen de Amerikaanse president Nixon de vrije inwisselbaarheid van de dollar in goud voor 50 USD per ons opschortte. Daardoor werden de akkoorden van Bretton Woods de facto opgezegd en konden munten vrij schommelen. Om chaos op de Europese valutamarkten te vermijden, werden nieuwe initiatieven genomen, zoals de bekende "slang in de tunnel", een mechanisme voor de onderlinge wisselkoersen van de Europese munten. In de daaropvolgende decennia zouden nog meer initiatieven volgen, met name onder impuls van nog een andere briljante Belgische econoom, A. Lamfalussy, die uiteindelijk uitmondde in de euro.

Tegenwoordig vergeten we dat vaak, maar het is de reactie op de barsten in het systeem van Bretton Woods dat de toekomst van Europa heeft bepaald. De tweede helft van de jaren zestig heeft dus een beslissende rol gespeeld.

Conclusie: uitzonderlijke en revolutionaire jaren

De tweede helft van de jaren zestig was zowel voor de wereldeconomie als voor de Belgische economie een uitzonderlijke periode vanuit sociaal-economisch oogpunt. Tegelijkertijd werd die periode gekenmerkt door een grote paradox. Enerzijds vormde zij het hoogtepunt van de structuren die meteen na de oorlog waren opgezet, wat tot ongeziene economische groeicijfers leidde die later nooit meer gehaald zouden worden. Anderzijds kwamen toen ook tekortkomingen (economische en monetaire onevenwichten) aan het licht. Het was dus een periode van verandering. België stelde zich open voor de grote multinationals en sloot zich aan bij de grote Europese projecten van de toekomst. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat in die periode een wind van (r)evolutie waaide op het gebied van consumptie, kunst en cultuur en zelfs de mentaliteit van de mensen.

Disclaimer

Deze publicatie, opgesteld door de afdeling Economische en Financiële Analyse van ING België N.V. ("ING") is uitsluitend bedoeld ter informatie en houdt geen rekening met de beleggingsdoelstellingen, financiële situatie of middelen van een bepaalde gebruiker. De informatie in deze publicatie is geen aanbeveling om te beleggen en is geen juridisch, fiscaal of beleggingsadvies noch een aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen of te verkopen. Alle redelijke maatregelen werden genomen om ervoor te zorgen dat deze publicatie niet onwaar of misleidend is, maar ING kan niet garanderen dat de informatie volledig is of de informatie meegegeeld door derden correct is. ING is niet aansprakelijk voor directe, indirecte of gevolgschade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie, behoudens grove fout van ING. Tenzij anders vermeld, zijn eventuele opinies, voorspellingen of schattingen uitsluitend toe te rekenen aan de auteur(s), zoals deze gelden op de publicatiedatum. Bovendien kunnen deze zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd.

Mogelijk is de verspreiding van deze publicatie onderworpen aan wettelijke of reglementaire beperkingen in verschillende rechtsgebieden en wie die deze publicatie in handen krijgt, dient zich te informeren over, en zich te houden aan, deze beperkingen.

Op dit rapport zijn auteurs- en databankrechten van toepassing en dit rapport mag niet gereproduceerd, verspreid of gepubliceerd worden voor welke doeleinden dan ook zonder de voorafgaandelijke, uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van ING. Alle rechten voorbehouden. Aan de publicerende juridische entiteit, ING België N.V is vergunning verleend door de Nationale Bank van België en zij staat onder toezicht van de Europese Centrale Bank (ECB), de Nationale Bank van België (NBB) en de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA). ING België N.V. is opgericht in België (ondernemingsnummer 0403.200.393 te Brussel).

Voor Amerikaanse beleggers: Wie dit rapport wenst te bespreken of transacties wenst uit te voeren met de effecten die hierin besproken werden, dient contact op te nemen met ING Financial Markets LLC, dat lid is van de NYSE, FINRA en SIPC en onderdeel is van ING, en dat de verantwoordelijkheid draagt voor de verspreiding van dit rapport in de Verenigde Staten conform de toepasselijke voorschriften.

Verantwoordelijke uitgever: Peter Vanden Houte, Marnixlaan 24, 1000 Brussel, België.